

**Árral szemben. Gondolatok Varjú V.: Környezetpoli-
tika és/vagy területfejlesztés – A környezeti és fenn-
tarthatósági politika dilemmái és viszonya a
fejlesztéspolitikához c. könyvéhez
(Dialóg Campus Kiadó, Budapest, Pécs, 2015. 158 o.)**

Against the current

DOMBI MIHÁLY

DOMBI Mihály: adjunktus, Debreceni Egyetem, Gazdaságtudományi Kar, Közgazdaságtan Intézet, Környezetgazdaságtan Tanszék; 4032 Debrecen, Böszörményi út 138.; dombi.mihaly@econ.unideb.hu

Mihály DOMBI: senior lecturer, Department of Environmental Economics, Institute of Economics, Faculty of Economics and Business, University of Debrecen; Böszörményi út 138., H-4032 Debrecen, Hungary; dombi.mihaly@econ.unideb.hu

Vélhetően nem csak én ítélem meg úgy, hogy jelen évtizedünk még a 2000-es éveknél is kevésbé szól a környezetügyről, így a környezetvédelemről és a környezetpolitikai integrációról. A gazdasági növekedés lassulásától az Európa-rezerv migrációs válságig több – a jelen generációkat aktuálisan (is) érintő – kihívással kell, illetve kellene társadalmi szinten megküdenünk. A fenntarthatósággal kapcsolatos elvárásaink ezzel párhuzamosan puhulni látszanak, közpolitikai szinten biztosan (Salamin 2016). Varjú Viktor szavaival „[a válságot követően] a közgazdasági, politikai és fejlesztéspolitikai gondolkodásban felerősödött a kvantitatív jellegű gazdasági növekedés igénye” (Varjú 2015, 21.).

Ebben a közegben különösen fontos az, ahogyan a szerző a fenntarthatóságot mint keretet kezeli. Jellemző, hogy a kötet bevezető fejezete ennek tárgyalásával, jelentőségének bemutatásával és értelmezésével kezdődik. A fenntarthatóság valóságba való átültetése a gazdaság szereplőinek együttes modellváltását követeli meg. Az elmúlt évtizedekben biztató jelek jelentek meg, köszönhetően mind a vállalati környezetpolitika fejlődésének (társadalmi felelősségvállalásnak, környezetirányítási rendszereknek), mind a fogyasztói szokások változásának (különösen a közösségi gazdaság egyre sokszínűbb megjelenési formáinak, pl. couchsurfing – vendégágy-felkínálás, járműmegosztási rendszerek stb.), illetve a nemzetközi kör-

nyezetpolitikai részsikereknek. Sajnos mindezek ellenére a társadalom környezetterhelése kizárólag gazdasági recesszióban csökken átmenetileg.

A környezetpolitika integráltsága kiemelkedő jelentőségű, mivel a gazdaság keresleti oldalán a fogyasztói szokások megváltoztatására nincs sok remény, ezt számos külföldi és hazai tanulmány igazolta az elmúlt években (Csutura 2012; Leiserowitz 2005; Zsóka et al. 2013). A szerző erre a következőképpen utal: „a lakossági szektor vált a legnagyobb szennyezővé. A hazai fogyasztói társadalom kialakulásával a problémákat már csak széles társadalmi összefogással lehet orvosolni” (Varjú 2015, 19.). A környezetpolitika integrálása igen sok akadályba ütközik, de az igazán sikeres környezetpolitika szükségszerűen beépül az általános társadalom- és gazdaságpolitikába (Szabó, Kuti 2008). A környezetpolitikai integráció „frontvonalá” pedig a környezeti érdekek beépítése a tervezési, programozási folyamatba, amivel a könyv részletesen foglalkozik.

A Szerző könyvének hét fejezetét két logikai egységre bontja: a bevezető részben a környezetügy történetét, illetve az előtte álló kihívásokat mutatja be; a második részben a fejlesztéspolitika és a környezetpolitika kölcsönhatását tárgyalja. Ebben a részben a Szerző fontos javaslatokat fogalmaz meg a tervezési folyamatok környezeti szempontú hatékonyságnövelése érdekében.

A mű áttekintő fejezetei (különösen a 1., a 4. és az 5.) igen hasznos és hiánypótló fejezetek. Egy ideje már küzdünk a környezetpolitikai tematikájú magyar nyelvű oktatási anyag hiányával, a könyv nagy része erre a célra kifejezetten alkalmas. A 7. fejezetben a Szerző empirikus kutatásaira alapozva – figyelemre méltó alaposággal alkalmazott módszerek segítségével – mutatja be a hazai környezetpolitikai integráció helyzetét, és a fejlesztéspolitikára összpontosítva tesz javaslatokat a környezetpolitikai integráció fokozására. Varjú Viktor bebizonyította, hogy a kvalitatív kutatási módszerek helyes alkalmazása – a kvantitatív módszerek mellett – is fontos és általános érvényű következtetésekre vezethet. A korábbi tervezési időszak alapján levont következtetések előrevetítik az előrelépés hiányát a környezetpolitikai integráció terén a 2014–2020-as tervezési időszakban. Képet kapunk a hazai környezetügy helyzetéről általában és a környezetpolitikai célok súlyáról a tervezési folyamatokban. Ráismerhetünk a hazai környezetpolitika ellehetetlenülésének folyamatára, a gyenge civil szférára és a környezetpolitikai integráció esetlegességére. Egyet kell érteni azzal a megállapítással is, miszerint a fenntarthatósággal kapcsolatos ismeretek „egy szűk szakértői kör tudása csak” (Varjú 2015, 122.). (Hogy is lehetne ez másként? Kerekes Sándor professzor sosem mulasztja el megemlíteni azt a felmérést, mely szerint a magyar lakosoknak két százaléka érdeklődik komolyabban környezeti kérdések iránt.)

A mű apróbb hiányosságai között meg kell említeni a Hetedik környezetvédelmi akcióprogram tárgyalásának hiányát, valamint az előttünk álló kihívásokat értékelő 2. fejezet viszonylagos elnagyoltságát. A Szerző mintha pozitív folyamatként írna a szuburbanizációról, holott annak negatív környezeti hatásai egyértelműek (területfoglalás, növekvő mobilitási igények). Ugyancsak kimarad a klímaváltozás és

a vízkészletek szűkössége mellett a biodiverzitás csökkenésének problémája, mely a legnagyobb globális ökológiai válságtünetek közé tartozik (Rockström et al. 2009).

Hiányérzetünk támad a környezetügy és a tárgyalt problémakör közötti kapcsolat megvilágításának mellőzöttsége miatt is. A globális ökológiai válság ténye és a tervezésben alkalmazott környezeti értékelés közötti viszonyt a Szerző nem mutatja be elég részletesen. Milyen válaszok adhatók a fenntarthatatlan társadalmi-gazdasági modell által okozott krízisre a fogyasztók, a vállalati szektor és a közpolitika részéről? Hol helyezkedik el ebben a környezeti értékelés és benne a stratégiai környezeti vizsgálatok? Pedig a tervezési folyamatokban megjelenő környezeti értékelés mellett a beruházási támogatások, a környezeti adók és a környezetpolitika más operatív elemei is fontos részei a teljes képnek. Véleményem szerint e kérdések bemutatása tette volna teljessé könyvet.

Összességében Varjú Viktor műve több szempontból is hasznos, jó stílusú, formai szempontból kifogástalan monográfia, amelyet egyetemi hallgatóknak, szakembereknek és kutatóknak egyaránt szívből ajánlok.

Irodalom

- Csutora M. (2012): Fenntartható fogyasztás: közösségi, vállalati és egyéni kibúvó stratégiák. In: Kerekes S., Csutora M. (szerk.): *Fenntartható fogyasztás? Trendek és lehetőségek Magyarországon*. Aula Kiadó, Budapest, 40–87.
- Leiserowitz, A. A., Kates, R. W., Parris, T. M. (2005): Do global attitudes and behaviors support sustainable development? *Environment*, 9., 22–38. <http://doi.org/cn6kzj>
- Rockström, J., Steffen, W., Noone, K., Persson, L., Chapin, F. S., Lambin, E. F., Lenton, T. M., Scheffer, M., Folke, C., Schellnhuber, H. J., Nykvist de Wit, C. A., Hughes, T., van der Leeuw, S., Rodhe, H., Sörlin, S., Snyder, P. K., Costanza, R., Svedin, U., Falkenmark, M., Karlberg, L., Corell, R. W., Fabry, W. J., Hansen, J., Walker, B., Liverman, D., Richardson, K., Crutzen, P., Foley, J. A. (2009): A safe operating space for humanity. *Nature*, 461., 472–475. <http://doi.org/bjgw48>
- Salamin G. (2016): A fenntarthatóság földrajzi alapú szemlélete a tervezés gyakorlatában. Gondolatok a tervezés aktualitásairól Péti Márton: A területi tervezés és fejlesztés a fenntarthatóság jegyében – Stratégiai környezeti vizsgálatok földrajzi szemléletben c. könyve kapcsán. *Tér és Társadalom*, 2., 147–152. <http://doi.org/bwvk>
- Szabó G., Kuti I. (2008): Az Európai Unió környezetpolitikája. In: Villányi L., Vasa L. (szerk.): *Agrár-gazdaságtan*. Szaktudás Kiadó Ház, Budapest, 165–191.
- Zsóka, Á., Marjainé Szerényi, Zs., Széchy, A., Kocsis, T. (2013): Greening due to environmental education? Environmental knowledge, attitude, consumer behavior and everyday pro-environmental activities of Hungarian high school and university students. *Journal of Cleaner Production*, 7., 126–138. <http://doi.org/bwvj>